

İDARİ YARGILAMA USULÜ HUKUKU
AÇIK DERS MATERYALİ
3-B
K. Burak ÖZTÜRK

İDARİ DAVANIN TARAFLARI

GENEL EHLİYET

HMK:

Taraf ehliyeti

MADDE 50- (1) Medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir.

Dava ehliyeti

MADDE 51- (1) Dava ehliyeti, medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir.

Davada kanuni temsil

MADDE 52- (1) Medenî hakları kullanma ehliyetine sahip olmayanlar davada kanuni temsilcileri, tüzel kişiler ise yetkili organları tarafından temsil edilir.

ÖZEL (SÜBJEKTİF) EHLİYET

2577 sayılı İYUK, m. 2:

“1. İdari dava türleri şunlardır:

- a) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için **menfaatleri ihlâl edilenler** tarafından açılan iptal davaları,
- b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı **kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar** tarafından açılan tam yargı davaları (...)

MENFAAT İHLALİ KOŞULU

Anayasa Mahkemesinin 21.09.1995 tarih ve E. 1995/27 K. 1995/47 sayılı kararından:

“İptal davaları, kesin ve yürütülmesi zorunlu nitelikteki idarî işlemler hakkında açılabilir. Böyle bir idarî işlemin iptalinin istenilebilmesi için davacının menfaatinin ihlâl edilmiş olması gerekir. Yargı kararlarında ve öğretide "menfaat", dâvacı ile iptalini istediği idarî işlem arasındaki bağı, ilgiyi anlatır. İdarî işlem ile dâva açan kişi arasında meşru, güncel ve ciddî bir ilişki sözkonusu ise dâvada menfaat bağı bulunduğu kabul edilmektedir. Bunun dışında öznel (subjektif) bir hakkın ihlâl edilmesi koşulu araştırılmaz.

Hak, hukukun koruduğu menfaattir. Özel hukukta her menfaat korunmaz. Kamu hukukunda ise iptal dâvaları yoluyla her menfaatin korunması zorunludur. Tam yargı dâvalarının aksine iptal dâvalarında dâvacı olabilmek için menfaat ihlâlinin yeterli sayılması, idarenin hukuka uygun davranmasını sağlamak amacına yöneliktir. Her ne kadar bu amacın tam olarak gerçekleşebilmesi için menfaat ihlâli koşulunun aranmaması düşünülebilirse de, bu durumda, idarî işlemlerle ilgisi bulunmayan kişilerin dâva açması sonucu idare devamlı dâva tehdidi altında kalır ve böylece idarenin işleyişi olumsuz yönde etkilenir.

Dâva ehliyeti için aranan "menfaat ihlâli" koşulu, her olaya özgü irdelenmiş ve dâva konusu işlemin davacıyı etkilemiş olması idarî yargıda menfaat ihlâlinin varlığı için yeterli sayılmıştır”.

MENFAATİN NİTELİKLERİ

Danıştay 8. Dairesinin 07.09.2015 tarih ve E. 2015/4292 K. 2015/6730 sayılı kararından:

*“2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin 1/a bendinde, idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları, idari dava türleri arasında sayılmıştır. Anılan hüküm ile idari işlemlerin hukuka uygunluğunun yargı yoluyla denetimini amaçlayan iptal davasının görülebilmesi için aranılan ön koşul, dava açanın subjektif ehliyeti olan menfaat ihlali olarak belirlenmiştir. İptal davası açılabilmesi için gerekli olan menfaat ihlali şartı da ancak, **kişisel, meşru ve güncel bir menfaatin bulunması** halinde gerçekleşecektir. Diğer bir anlatımla, **iptal davasına konu olan işlemin, davacının hukuki, maddi veya manevi durumuna doğrudan veya dolaylı etki etmesi** gerekmektedir”.*

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ YÖNÜNDEN MENFAAT İHLALİ KOŞULU

Danıştay 14. Dairesinin 04.04.2017 tarih ve E. 2016/11479 K. 2017/2029 sayılı kararından:

“Anayasanın Hak Arama Özgürlüğünü düzenleyen 36. maddesi uyarınca, dernekler, sendikalar ve meslek kuruluşları gibi sivil toplum örgütlerinin, kuruluş amaçları doğrultusunda, çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını yakından ilgilendiren konularda, idari yargı mercileri önünde iptal davası açabilecekleri ve hukuki menfaatleri somut, güncel ve meşru olmak kaydıyla bu tür sivil toplum kuruluşlarının kendi kuruluş amaçları çerçevesinde iptal davası açmada 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu uyarınca özel (sübjektif) ehliyet sahibi oldukları anlaşılmaktadır.”

BAROLARIN DAVA EHLİYETİ

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 76. maddesi:

“Barolar; avukatlık mesleğini geliştirmek, meslek mensuplarının birbirleri ve iş sahipleri ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni sağlamak; meslek düzenini, ahlâkını, saygınlığını, **hukukun üstünlüğünü, insan haklarını savunmak ve korumak**, avukatların ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tüm çalışmalarını yürüten, tüzel kişiliği bulunan, çalışmalarını demokratik ilkelere göre sürdüren kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır”.

Danıştay 14. Dairesinin 21.09.2011 tarih ve E. 2011/13742 K. 2011/796 sayılı kararından:

“Baroların hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını savunmak, korumak ve bu kavramlara işlerlik kazandırmak konusunda yasal olarak yetkili kılındığı konusunda duraksama bulunmamakla birlikte, Baroların hukukun üstünlüğünü savunma görevinin avukatlık mesleğinin geliştirilmesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğinden, Baroların avukatlık mesleğini ilgilendirmeyen ve avukatların ortak menfaatlerini koruma amacı dışında kalan işlemleri dava konusu etmesi durumunda, bu davaların subjektif ehliyet koşulunun bulunmaması nedeniyle reddedileceği tabiidir”.

HUSUMET

İdari yargıda husumet, davalıya ilişkin bir kavramdır.

İdari yargıda davalı genellikle dava konusu idari işlemi tesis eden ya da idari eylemi gerçekleştiren idaredir.

Ehliyete ilişkin kurallar davalı yönünden de geçerli olacağı için, kural olarak, davalı konumundaki idarenin tüzel kişiliği haiz bulunması ve ona karşı açılan davada yetkili organının hasım gösterilmesi gerekir. Ancak, idari yargı yerleri bu kuralı mutlak biçimde uygulamamakta; özellikle merkezi idare içerisinde kendi iradesiyle kesin karar alma yetkisine sahip makamların yaptıkları işlemlere karşı açılan davalarda bu makamın hasım gösterilebileceğini kabul etmektedir. Bu tür makamlara valilikler ve kaymakamlıklar örnek verilebilir.

EHLİYET VE HUSUMET YÖNÜNDEN VERİLECEK KARARLAR

Ehliyet (İYUK, m. 14/3-c) ve husumet (İYUK, m. 14/3-f) idari davalarda ilk inceleme aşamasında gözetilecek hususlardan olup,

- Davacının dava ehliyetine sahip olmaması durumunda davanın reddine (İYUK, m. 15/I-b),
- Davanın hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılması halinde, dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine (İYUK, m. 15/I-c)
karar verilir.